

17 AĞUSTOS 1999 MARMARA DEPREMİ

Depremlerden Rant Uğruna Ders Çıkarılmamakta, Sosyal Afet ve Yıkım Tehlikesi Artmaktadır

“17 Ağustos 1999 Marmara Depreminin 17. Yılı ve Yapı Denetimi” üzerine Oda Yönetim Kurulu Başkanı Ali Ekber Çakar 16 Ağustos 2016 tarihinde bir basın açıklaması yaptı.

Ülkemiz topraklarının, sanayinin ve barajların büyük kısmı aktif deprem kuşağının üzerinde yer almakta; ancak deprem, çok disiplinli bir mühendislik, mimarlık, şehir planıcılığı alanı olmasına karşın bu disiplinler rant çıkarları için dışlanmaktadır. 17 Ağustos 1999 Marmara Depremi sonrasındaki yapı denetimi düzenlemelerinde kamusal denetim ticarileştirilmiş, meslek odalarının önerilerini dışlayan bir yaklaşım egemen olmuştur. Yapı Denetim Yasası'nda kamu yapıları de-

netim dışı tutulmuş; TMMOB'ye bağlı ilgili odaların yasa ve yönetmeliklerce tanınmış görevleri içinde bulunan mühendislik, mimarlık hizmetlerinin mesleki yeterlilik, eğitim, belgelendirme, denetleme gereklilikleri dışlanmıştır. Bu durum ile Gezi Parkı Direnişi'nin ardından TMMOB'ye bağlı odaların mesleki denetim yetkilerinin kısıtlanmaya çalışılması birbiriyle ilişkili neoliberal baskıcı bir politika hedefidir.

Planlama, mühendislik, mimarlık, ya-

pılaşma ve denetime ilişkin sistemik sorunlara ayna tutan ve yüzyılın afeti olarak da anılan 1999 Marmara depreminden hiçbir ders alınmadığı; Deprem Şurası, Ulusal Deprem Konseyi gibi oluşumların devre dışı bırakılması ile, 2011 yılındaki Van depremi sonucu oluşan sosyal yıkım tablosu ile, yeni mevzuat düzenlemelerinin rant eksenli kentsel dönüşüm programları ve bütün ülkenin imara açılması ile tekrar tekrar ortaya çıkmıştır.

2011 yılındaki Kanun Hükmünde Kararnameler (KHK) ile Çevre ve Şehircilik Bakanlığı yerel yönetimlerin yapı, ruhsat vb. yetkilerini de üstlenmiş, TOKİ'ye çok özel yetkiler verilmiş, "kentsel dönüşüm" iktidarın elinde merkezileştirilmiş, TMMOB'nin merkezi vesayete tabi kılınması istenmiştir. Aynı KHK'ler ile bütün ülke imara açılmış, Yapı Denetimi Yasası'nda denetim dışı yapıların sayı tür ve dağılımında önemli değişiklikler yapılmış, yasanın denetim kapsamı daraltılmış, denetimsiz yapılaşmanın sınırları genişletilmiştir.

Ulusal Deprem Stratejisi ve Eylem Planı 2012-2023 (UDSEP) aynı kapsamdaki yeni mevzuat ve uygulama sistemine dair önemli ipuçları sunmuştur. Neoliberal serbestleştirme politikalarında önemli bir yer tutan "kamu-özel sektör işbirliği" yöntemi ile deprem gibi kompleks ve tamamen kamusal düzlemde olması gereken bir alanın özel sektöre terk edilmesi için yeni adımlar öngörülmüş, bölgesel kalkınma ajanslarına depremle ilgili sorumluluk verilmiştir. "Serbestleştirme, özelleştirme, sivil toplumu güçlendirme ve yerelleştirme" bağlamı, kamu kaynaklarını ve kamu erkini ayrıcalıklı biçimde kullanan, yasama-yargı denetimini dışlayan, özel sektör ve uluslararası sermaye kuruluşlarıyla iç içe olan bu ajansların, yerel kaynaklar ile kentleşme-yapılaşma alanını sermayeye nasıl sunacağı, önümüzdeki yıllarda daha net olarak görülecektir. TMMOB'nin tüm uyarılarına karşın mühendislik, mimarlık uygulama, hizmet ve örgütleri bu strateji belgesinde de dışlanmıştır.

Onuncu Kalkınma Planı'nda da, "Kentsel dönüşümün doğurduğu değer artışlarından kamuya kaynak sağlanması" ve "Özel sektör tarafından geliştirilen kentsel dönüşüm proje sayısının artırılması" amaçlanmıştır. Planda ayrıca, "teknik müşavirlik firmalarının inşaat sektörünün tüm üretim süreçlerinde ve kamu-özel işbirliği projeleri ile kentsel dönüşüm gibi alanlarda daha etkin

faaliyet göstermeleri temin edilecektir" denilerek mühendislik, mimarlık hizmetlerinin kamusal niteliğinin özel sektör lehine tasfiyesi açık bir şekilde yer almıştır.

Onuncu Plan, "yaşam mekânlarının ekonomik gelişme ve rekabetçiliği destekleme"ye tabi kılınmasını hedeflemiştir. "Batıdan doğuya ve gelişmekte olan ülkelere kayan üretim yoğunluğu ile uluslar üstü boyut kazanan yer seçimleri ve şehirlerin rekabetçiliğini öne çıkaran yeni bir bölgesel gelişme ve şehirleşme" yaklaşımı "kentsel imaj yönetimi ve markalaşma" ile cilalanmıştır. Planın mantığı, "kentsel dönüşüm ihtiyacının büyüklüğüyle ortaya çıkardığı iş hacmi" yaklaşımıyla belirlenmiştir. Plan, "meslek örgütleri, odalar, STK'lar ve özel sektör örgütlerinin hizmet kapasitelerinin geliştirilmesi ve kendi aralarındaki ağ yapılarının güçlendirilmesi" belirlemesiyle, bu kuruluşların yeni sermaye birikimi-rant politikalarına tabi kılınmasını da hedef olarak belirlemiştir. Plan, doğal afetler konusunu, iktidar ve sermaye çevrelerinin sınırsız kâr-rant amacına tabi kılmıştır.

İktidar, birçok kez değiştirdiği İmar Yasası ve Yapı Denetimi Yasası'nda yaptığı değişikliklerle, Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Yasa'nın devamı niteliğindeki düzenlemelerle, Yapı Denetimi Uygulama Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik ve Planlı Alanlar Tip İmar Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik ile yapı üretim ve denetim sürecindeki mühendislik-mimarlık projeleri arasındaki bağları bilimsel-teknik gerekliliklerden koparmaktadır. Bu hizmetlerin kamusal niteliği, teknik müşavirlik kuruluşları aracılığıyla büyük ve büyümesi istenen sermaye güçleri lehine tasfiye edilmek istenmektedir.

Türkiye'deki yapı stokunun büyük bir kısmı ruhsatsız ve kaçak, büyük bir kısmı 20 yaş üzeri konutlardan oluş-

makta, yarıya yakını oturulamaz ve depreme karşı güçlendirilmesi gerekir durumdadır. Bu noktada yapı denetimi konusu birinci derecede önem taşımaktadır. Ancak bu konu afet, risk, kentsel dönüşüm, imar, kamu arazileri kavramlarını da içeren mevzuat değişiklikleri ile kentlerden başlayarak tüm ülke topraklarını yeni sermaye birikimi politikaları kapsamında kâr-rant unsuru haline getirilerek istismar edilmektedir. Yargı kararlarına karşın yapılan plan ve dönüşümlerle, kentlerimiz, kırlarımız, kıyılarımız, ormanlarımız ve tüm doğal çevremiz yoğun rant projeleri ablukası altına alınmıştır. Hemen her ölçek için kullanılan dönüşüm kavramı, bugün finansal olarak "arazi geliştirme" anlamında kullanılmaya başlanmış, özellikle peyzaj alanları olan bölgelere rant amaçlı yönelim artmıştır.

Depremlere karşı bütünlüklü, sağlıklı, insanca bir yaşam ve çevre için alınması gereken önlemler ivedi bir öneme sahiptir. Bunun için, mevcut Yapı Denetim Yasası'nın öngördüğü, ticari yanı ağır basan yapı denetim şirketi ve öngörülen teknik müşavirlik şirketi modeli yerine uzmanlık ve etik niteliklere sahip yapı denetçilerinin etkinliğine dayalı, meslek odalarının sürece etkin katılımını sağlayacak yeni bir planlama, tasarım, üretim ve denetim süreci modeli benimsenmelidir.

Yapı denetimi uygulamasını yönlendiren kararlar ve ilgili tüm mevzuatın, TMMOB ve bağlı odalar, üniversiteler ve ilgili kesimlerin katılımıyla düzenlenmemesi durumunda ülkemizi yeni büyük sosyal afetler, sosyal yıkımlar beklemektedir. Depremlere karşı önlemler bütünlüğü, güvenli yapılaşma ve halkın kent ve çevre hakkı için neoliberal piyasacı yaklaşımlar reddedilmelidir ■

Ali Ekber Çakar
TMMOB

Makina Mühendisleri Odası Başkanı